

3 · 4

31 / 1983

***Slovenský
národopis***

Na obálke: 1. strana: Matka s dieťaťom. Lučivná, o. Poprad. Foto J. Nový, 1959,
Archív NÚ SAV

4. strana: Rodina. Detail z tabulovej maľby Majstra Pavla z Levoče. Levoča, okolo r. 1520. Tento, ako aj ostatné historicky staršie obrazové doklady, sú z pripravovanej práce PhDr. Sone Kovačevičovej, CSc. o ikonografických materiáloch dokladajúcich život ľudu na Slovensku od VIII. do XVIII. storočia.

Obrazový dokumentárny materiál v čísle poukazuje na historické korene a vývin tradícií rodinného života a spolunažívania, ktorého jednotlivé elementy a zložky pretrvávajú dodnes.

HLAVNÁ REDAKTORKA
Božena Filová

VÝKONNÁ REDAKTORKA
Viera Gašparíková

REDAKČNÁ RADA

Ján Botík, Soňa Burlasová, Václav Frolec, Emília Horváthová, Soňa Kovačevičová, Igor Krištek, Milan Leščák, Ján Michálek, Ján Mjartan, Štefan Mruškovič, Viera Nosáľová, Adam Pranda, Antonín Robek

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

ÚLOHA RODINY V ETNOKULTÚRNYCH PROCESOCH V PODMIENKACH SOCIALIZMU

- Úvod (Božena Filová) 344
- Filová, B. (ČSSR): Súčasná rodina ako miesto pôsobenia tradícií spôsobu života 350
- Drobiževová, L. M. (ZSSR): Etnosociologické štúdium rodiny v ZSSR a možnosti porovnávacích výskumov 361
- Todorov, D. (BLR): Obsah, štruktúra a intenzita kultúrneho využitia súčasnej bulharskej rodiny 367
- Biernacka, M. (PLR): Rodinné vzťahy a väzby v dedinskej spoločnosti — tradície a premeny 377
- Morvayová, J. (MLR): Premeny rodinných sviatkov v období socializmu 386
- Griepentrogová, G. (NDR): K niektorým zmenám v partnerských vzťahoch v manželstvách a rodinách pracovne aktívneho obyvateľstva magdeburskej oblasti medzi rokmi 1900 až 1960 399
- Radovanovičová, M. (SFRJ): Podstatné znaky súčasných procesov premien v dedinskej rodine v Srbsku (Etnologický aspekt) 407
- Ždanková, T. A. (ZSSR): Štúdium zmien v tradičnej štruktúre rodiny u národov Strednej Ázie v podmienkach socializmu 414
- Makavejevová, L. (BLR): Etnosociálne aspekty rozvoja súčasných manželských a rodinných vzťahov 427
- Kašubová, M. S. (ZSSR): Tradície a inovácie vo vnútorodinných vzťahoch u národov Juhoslávie 435
- Szyferová, A. (PLR): Procesy premien kultúrnej tradície v miešaných manželstvách na území severného Poľska 445
- Antonić, D. (SFRJ): Autorita starešinu v tradičnej a súčasnej rodine 454
- Divacová, Z. (SFRJ): Súčasná transformácia úloh členov rodiny v obradoch 459
- Provazník, D. (ČSSR): Teoreticko-metodologické problémy výskumu rodiny (Sociologické hľadisko) 466
- Malá, E. (ČSSR): Vplyv kultúrnej orientácie rodiny na kultúrny vývoj detí (Sociologická analýza diferencovaných typov rodín) 479
- Robek, A. (ČSSR): Integrační a desintegrační tendence malé etnické skupiny 487
- Heroldová, I. (ČSSR): Predávaní etnokultúrnych informácií v etnicky homogenných a etnicky heterogenných rodinách 494
- Pranda, A. (ČSSR): Základné činitele procesu prenášania etnokultúrnych tradícií 501
- Kandert, J. (ČSSR): Štruktúra rodiny a tradície 517
- Salner, P. (ČSSR): K postaveniu osôb v dôchodkovom veku v súčasnej vidieckej rodine 524
- Ratica, D. (ČSSR): Rodinná výchova ako forma intergeneračného prenosu etnokultúrnych tradícií 534
- Čukan, J. (ČSSR): K problematike rodinného života baníckej dediny v kapitalizme a v socializme 541
- Štibrányiová, T. (ČSSR): Neúplné rodiny ako problém etnografického štúdia 552
- Rychlíková, M. (ČSSR): K niektorým problémom postavenia ženy v dôchodkovom veku v dedinskej ro-

dine	557	C. Zálešák: Folklórne hnutie na Slovensku (Milan Leščák)	648
Sigmundová, M. (ČSSR): K otázke tradície jedného dieťaťa v rodine	561	Umění a řemesla (Viera Feglová)	649
Stoličná, R. (ČSSR): Vplyv rodiny na udržiavanie tradičných prvkov v stravovaní	569	Kniha o Faustovi (Zora Vanovičová)	650
Profantová, Z. (ČSSR): Antitéza — funkčný prostriedok vyjadrenia patriarchálno-rodinných vzťahov v slovenských prísloviach	575	P. Horák: Struktura a dějiny. Ke kritice filosofického strukturalismu ve Francii (Rasta Stoličná)	651
Kočiš, F. (ČSSR): Kultúra jazykového prejavu v rodine	582	Sozialkultur der Familie (Peter Salner)	652
Gašparíková, V. (ČSSR): Rodina a rozprávačská tradícia	588	Nestelberg (Ema Drábiková)	654
Kiliánová, G. (ČSSR): Význam medzigeneračných vzťahov pre transmisiu ľudovej prózy na Kysuciach	593	Staryj Peterburg (Adam Pranda)	656
Krekovičová, E. (ČSSR): Miesto rodiny v mechanizme fungovania a transmisie piesní v dedinskom prostredí	601	The Future of pastoral Peoples (Peter Podolák)	658
		Geschichte der deutschen Volksdichtung (Mária Kosová)	660
		Truhen und Kästchen (Eva Večerková)	661
		OBSAH 31. ROČNÍKA	663
		СОДЕРЖАНИЕ	
ROZHLADY		РОЛЬ СЕМЬИ В ЭТНОКУЛЬТУРНЫХ ПРОЦЕССАХ В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛИЗМА	
Pozdrav Michalovi Markušovi k sedemdesiatke (Adam Pranda)	607	Введение (Божена Филова) :	344
Vývoj záujmu o etnografický výskum rodiny a jeho súčasné tendencie v západnej etnografii (Viera Urbančová)	611	Филова, Божена (ЧССР): Современная семья как место воздействия традиций образа жизни	350
K otázke etnokultúrneho charakteru súčasnej rodiny v západnej Afrike (Juraj Vámoš)	617	Дробижева, Л. М. (СССР): Этносоциологическое изучение семьи в СССР и возможности сравнительных исследований	361
Medzinárodná konferencia MKKKB v Szentendre (Ján Botík)	619	Тодоров, Д. (Булгария): Содержание, структура и интенсивность культурного потребления в современной болгарской семье	367
Pracovný seminár o etnických procesoch (Magdaléna Paríková)	625	Биернацка, М. (Польша): Семейные отношения в деревенском обществе — традиция и перемены	377
Činnosť Slovenskej národopisnej spoločnosti pri SAV v roku 1982 (Peter Salner)	628	Морван, Й. (Венгрия): Перемены семейных праздников в период социализма	386
RECENZIE A REFERÁTY		Грипентрог, Г. (ДДР): К некоторым изменениям в партнерских отношениях в браке и семье активного трудового населения деревень Магдебургской области в период 1900—1960 гг.	399
Socializace vesnice a proměny lidové kultury (Adam Pranda)	632	Радованович, М. (Югославия): Существенные знаки современных процессов изменений в деревенской семье в Сербии	407
R. Jeřábek a kol.: Proměny jihomoravské vesnice (Ján Podolák)	634	Жданко, Т. А. (СССР): Изучение изменений традиционной структуры семьи у народов Средней Азии в условиях социализма	414
Stratigraphische Probleme der Volksmusik in den Karpaten und auf dem Balkan (Soňa Burlasová)	637	Макавеева, Л. (Булгария): Этносоциальные аспекты развития современных супружеско-семейных отношений	427
Opera ethnologica 8. ČSAV — Etnografický atlas I. (Peter Slavkovský)	639		
J. Podolák: Tradičné ovčiarstvo na Slovensku (Viera Urbančová)	640		
V. Nosálová: Slovenský ľudový odev (Viera Urbančová)	642		
J. Paličková-Pátková: Ludové kožušnictvo na Slovensku (Viera Urbančová)	644		
M. Komorovská: Slovenské črπάky (Jarmila Paličková - Pátková)	647		

Кашуба, М. С. (СССР): Традиции и инновации во внутрисемейных отношениях у народов Югославии	435
Шифер, А. (Польша): Перемены культурной традиции в смешанных браках в северных областях Польши	445
Антониц, Д. (Югославия): Авторитет старейшины в традиционной и современной семье	454
Дивац, З. (Югославия): Современные трансформации ролей членов семьи в обрядах	459
Провазник, Д. (ЧССР): Теоретико-методологические проблемы семьи в ЧССР	466
Мала, Э. (ЧССР): Влияние культурной ориентации семьи на культурное развитие детей	479
Робек, А. (ЧССР): Тенденции интеграции и десинтеграции небольшой этнической группы	487
Херолдова, И. (ЧССР): Передача этнокультурной информации в этнически однородных и этнически неоднородных семьях	494
Пранда, А. (ЧССР): Основные факторы процесса передачи этнокультурных традиций	501
Кандерт, И. (ЧССР): Структура семьи и традиция	517
Салнер, П. (ЧССР): К положению лиц пенсионного возраста в современной словацкой деревенской семье	524
Ратица, Д. (ЧССР): Семейное воспитание как форма межпоколенной передачи этнокультурной информации	534
Чукан, Я. (ЧССР): К проблематике семейной жизни шахтерской деревни при капитализме и при социализме	541
Штибрани, Т. (ЧССР): Неполные семьи как проблема этнографического изучения	552
Рихликова, М. (ЧССР): Положение женщины пенсионного возраста в семье в начале 80-х годов 20-го века	557
Сигмундова, М. (ЧССР): К вопросу традиции системы одного ребенка в семье	561
Столична, Р. (ЧССР): Влияние семьи на сохранение традиционных элементов в питании	569
Профантова, З. (ЧССР): Антитеза — функциональное средство выражения патриархально-семейных отношений в словацких пословицах	575
Кочиш, Ф. (ЧССР): Культура языкового проявления в семье	582
Гашпарикова, В. (ЧССР): Семья и рассказчицкая традиция	588

Киллианова, Г. (ЧССР): Значение межпоколенных отношений для трансмиссии народной прозы на Кисуцах	593
Крековичова, Э. (ЧССР): Место семьи в механизме функционирования и трансмиссии песни в деревенской среде	601

ОБЗОРЫ

Юбилей Д-ра Михала Маркуша, канд. наук (Адам Пранда)	607
Развитие интереса к этнографическому исследованию семьи и его современные тенденции в западной этнографии (Вера Урбанцова)	611
К вопросу этнокультурного характера современной семьи западной Африки (Юрай Валоши)	617
Международная конференция МКККБ в Сентендре (Ян Ботик)	619
Рабочий семинар о этнических процессах (Магдалена Парикова)	625
Деятельность Словацкого этнографического общества САН в 1982 г. (Петер Салнер)	628

РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ

СОДЕРЖАНИЕ ЖУРНАЛА ЗА 31-й ГОД ИЗДАНИЯ

INHALT

DIE AUFGABE DER FAMILIE IN DEN ETHNOKULTURELLEN PROZESSEN IN DEN BEDINGUNGEN IN SOZIALISMUS	
Einleitung (B. Filová)	344
Filová, Božena (ČSSR): Die gegenwärtige Familie als Wirkungsort der Traditionen der Lebensweise	350
Drobiževa, L. M. (UdSSR): Ethno-soziologisches Studium der Familie in der UdSSR und die Möglichkeiten der komparativen Forschungen	361
Todorov, D. (Bulgarien): Inhalt, Struktur und Intensität des Kulturverbrauches in der heutigen bulgarischen Familie	367
Biernacka, M. (Polen): Familienbeziehungen in der Dorfgemeinschaft	377
Morvay, J. (Ungarn): Die Wandlungen der Familienfeiertage in der Epoche des Sozialismus	386
Griepentrog, G. (DDR): Zu einigen Veränderungen der Partnerbeziehun-	

gen in den Ehen und Familien der werkstätigen Dorfbevölkerung der Magdeburger Börde zwischen 1900 und 1960	399	sion ethnokultureller Informationen zwischen den Generationen	534
Radovanović, M. (Yugoslawien): Wesentliche Merkmale der gegen- wärtigen Veränderungsprozesse in der dörflichen Familie in Serbien	407	Čukan, J. (ČSSR): Zur Problematik des Familienlebens in den Bergen- arbeiterdörfern im Kapitalismus und im Sozialismus	541
Ždanko, T. A. (UdSSR): Studium der Veränderungen in der traditionellen Familienstruktur der Völker in der Mittleren Asien in der sozialistischen Bedingungen	414	Štibrányiová, T. (ČSSR): Die un- vollständigen Familien als Problem des ethnographischen Studiums	552
Makaveeva, L. (Bulgarien): Ethno- soziale Aspekte in der Entwicklung der heutigen Ehe- und Familienbe- ziehungen	427	Rychlíková, M. (ČSSR): Die Stel- lung der Frau im Rentenalter in der Familie zu Beginn der achziger Jahre des 20. Jahrhunderts	557
Kašuba, M. S. (UdSSR): Traditionen und Innovationen in den Interfami- lienbeziehungen der Völker Yugosla- wiens	435	Sigmundová, M. (ČSSR): Zur Fra- ge des Einkindsystems in der Fami- lie	561
Szyfer, A. (Polen): Die Veränderun- gen in der Volkskultur und das Wir- ken der Tradition in den Mischehen in den nördlichen Gebieten Polens	445	Stoličná, R. (ČSSR): Die Einfluss der Familie auf die Beibehaltung traditioneller Elemente in der Bekös- tigung	569
Antonić, D. (Yugoslawien): Die Autorität des Stammesältesten in der traditionellen und in der heutigen Familie	454	Profantová, Z. (ČSSR): Die Anti- these — ein funktionelles Mittel patri- archale Familienbeziehungen in den slowakischen Sprichwörtern aus- zudrücken	575
Divac, Z. (Yugoslawien): Die derzei- tigen Veränderungen in den Rollen der Familienglieder bei den Zeremonien in der Familie	459	Kočiš, F. (ČSSR): Die Kultur der sprachlichen Äusserungen in der Fami- lie	582
Provazník, D. (ČSSR): Theore- tisch-methodologische Probleme bei der Erforschung der Familie in der ČSSR	466	Gašparíková, V. (ČSSR): Die Fami- lie und die Erzähltradition	588
Malá, E. (ČSSR): Der Einfluss der kul- turellen Orientierung der Familie auf die Kulturentwicklung der Kin- der	479	Kiliánová, G. (ČSSR): Die Bedeu- tung der Beziehungen zwischen den Generationen für die Transmission der volkstümlichen Prosa im Kysuce- Gebiet	593
Robek, A. (ČSSR): Integrations- und Desintegrationstendenzen einer klei- ner ethnischen Gruppe	487	Krekovičová, E. (ČSSR): Die Stel- lung der Familie im Mechanismus der Funktion und Transmission der Volkslieder in der dörflichen Um- welt	601
Heroldová, I. (ČSSR): Die Übergabe ethnokultureller Informationen in ethnisch homogenen und ethnisch he- terogenen Familien	494	RUNDSCHAU	
Pranda, A. (ČSSR): Grundlegende Faktoren des Prozesses der Trans- mission ethnokulturellen Traditio- nen	501	Gruss für PhDr. Michal Markuš, CSc. zum 70. Geburtstag (Adam Pranda)	607
Kandert, J. (ČSSR): Die Struktur der Familie und die Tradition	517	Entwicklung des Interesses für die eth- nographische Forschung der Familie und ihre gegenwärtige Tendenzen in der westlichen Ethnographie (Viera Urbanová)	611
Salner, P. (ČSSR): Die Position der Personen im Rentenalter in der heuti- gen slowakischen ländlichen Fami- lie	524	Zur Frage des ethnokulturellen Cha- racters der gegenwärtigen Familie in Westafrika (Juraaj Vámoš)	617
Ratica, D. (ČSSR): Die Erziehung in der Familie als Form der Transmis-		Internationale Konferenz IKKKB in Szentendre (Ján Botík)	619
		Arbeitsseminar über die ethnischen Prozesse (Magdaléna Paríková)	625
		Tätigkeit der Slowakischen ethnogra- phischen Gesellschaft bei der Slowa-	

kischen Akademie der Wissenschaften im Jahre 1982 (Peter Salner) . 628

BÜCHERBESPRECHUNGEN UND REFERATE

CONTENTS

ROLE OF THE FAMILY IN ETHNO-CULTURAL PROCESSES UNDER THE CONDITIONS OF SOCIALISM

Introduction (Božena Filová)	344
Filová, Božena (Czechoslovakia): The present day family as the place of activity of the traditions charac- terizing the way of life	350
Drobiževa, L. M. (USSR): The eth- nosociological study of the family in the USSR and the possibilities of comparative researches	361
Todorov, D. (Bulgaria): The content, structure and intensity of the present Bulgarian family	367
Biernacka, M. (Poland): The family relationships in the rural communi- ty — traditions and transformations	377
Morvay, J. (Hungary): The transfor- mations of family holidays in the pe- riod of socialism	386
Griepentrog, G. (GDR): On some changes affecting the relationships of partners in marriages and families of the population of Magdeburg region actively involved in the working pro- cess of a small ethnical group	399
Radovanović, M. (Yugoslavia): The fundamental features of the re- cent transformation processes in the village family in Serbia	407
Ždanko, T. A. (USSR): The investi- gation of changes in the traditional family structure in the Middle Asia nations under socialism	414
Makaveeva, L. (Bulgaria): The eth- nosocial aspects in the development of the present day matrimonial and family relationships	427
Kašuba, M. S. (USSR): Traditions and innovations in the intrafamily re- lationships of Yugoslavia nations	435
Szyfer, A. (Poland): The transforma- tions of folk culture and acting of traditions in the mixed families of the northern regions of Poland	445
Antonić, D. (Yugoslavia): The authority of the senior in the tradi- tional and present day family	454
Divac, Z.: (Yugoslavia): The present- day transformations concerning the	

tasks of the family members in ce- remonies	459
Provazník, D. (Czechoslovakia): Theoretical and methodological prob- lems of the family research	466
Malá, E. (Czechoslovakia): The in- fluence of cultural orientation of the family on cultural development of the children	479
Robek, A. (Czechoslovakia): The in- tegration and disintegration tenden- cies of a small ethnical group	487
Heroldová, I. (Czechoslovakia): The transmission of ethnocultural infor- mation in ethnically homogenous and heterogenous families	494
Pranda, A. (Czechoslovakia): The ba- sic factors representing the process of transmitting the ethnocultural tra- ditions	501
Kandert, J. (Czechoslovakia): The structure of family and the tradition	517
Salner, P. (Czechoslovakia): On the status of persons at the retirement age in the present day village family	524
Ratica, D. (Czechoslovakia): The fa- mily upbringing as a form of inter- generation transmission of the eth- nocultural traditions	534
Čukan, J. (Czechoslovakia): On the problems related to the family life of miner's village in capitalism and so- cialism	541
Štibrányiová, T. (Czechoslovakia): Incomplete families as a problem of ethnographical study	552
Rychlíková, M. (Czechoslovakia): On some problems concerning the po- sition of women of retirement age in the village family	557
Sigmundová, M. (Czechoslovakia): To the question dealing with the tra- dition of a single child in family	561
Stoličná, R. (Czechoslovakia): The family influence on preserving the traditional elements in food	569
Profantová, Z. (Czechoslovakia): Antithesis — a functional means of expressing the patriarchal—family relationships in Slovak proverbs	575
Kočiš, F. (Czechoslovakia): The cul- ture of speech utterance in the fa- mily	582
Gašparíková, V. (Czechoslovakia): The family and the tradition of sto- ry-teller	588
Kiliánová, G. (Czechoslovakia): The significance of the intergeneration re- lations for the transmission of folk prose in Kysuce region	593

Krekovičová, E. (Czechoslovakia):
 The position of family in the mechanism of functioning and transmission of songs in the village environment .

601

COMMENTARY

The jubilee of Ph. D. Michal Markuš (Adam Pranda) . . . . .
 The development of interest in ethnographical family research and its presents day trends in western ethnography (Viera Urbancová) . . . . .

607

611

Ethnocultural character of the present day family in West Africa (Juraj Vámoš) . . . . .
 International conference IKKKB in Szentendre (Ján Botík) . . . . .
 Working seminar on ethnic processes (Magdaléna Paríková) . . . . .
 Activity of the Slovak Ethnographic Society at the Slovak Academy of Sciences in 1982 (Peter Salner) . . . . .

617

619

625

628

BOOKREVIEWS AND REPORTS

CONTENTS OF THE 31TH VOLUME

Školáčky z Važca cestou do školy. Foto A. Paul, 1954. Archív NÚSAV

ÚLOHA RODINY V ETNOKULTURNÝCH PROCESOCH V PODMIENKACH SOCIALIZMU

РОЛЬ СЕМЬИ В ЭТНОКУЛЬТУРНЫХ ПРОЦЕССАХ В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛИЗМА

DIE AUFGABE DER FAMILIE IN ETHNOKULURELLEN PROZESSEN IM SOZIALISMUS

V rámci Smolenických národopisných dní 1982 usporiadal Národopisný ústav Slovenskej akadémie vied v Bratislave v dňoch 11.—15. októbra 1982 v Domove vedeckých pracovníkov SAV medzinárodné sympóziu na tému *Úloha rodiny v etnokultúrnych procesoch v podmienkach socializmu*. Téma sympózia je od roku 1979 súčasťou vedeckej koordinácie etnografov socialistických krajín v rámci činnosti Medzinárodného výboru pre etnografický výskum súčasnosti. Zmyslom a cieľom smolenického rokovania bolo overenie si doterajších výsledkov etnografického výskumu súčasnej rodiny, spresnenie metodologickej, metodologickej i vecnej orientácie ďalších etáp budúceho spoločného bádania etnografov v tejto oblasti, ktoré sa ako súčasť medzinárodnej problémovej komisie (87. 12. 3) realizuje v rámci Dlhodobého programu mnohostrannej spolupráce vedeckých inštitúcií socialistických krajín v oblasti spoločenských vied na roky 1981—1985. Koordinácia etnografov socialistických krajín vo výskume súčasnej rodiny je vo svojom zámere paralelná s projektom Európskeho koordinačného centra pre výskum a dokumentáciu v sociálnych vedách pri UNESCO, ktorý pod názvom „Smery a tendencie kultúrneho vývoja v modernej spoločnosti; interakcie národných kultúr“ sa sústreďuje na kultúrne zmeny v podmienkach vedeckotechnickej revolúcie a berie si rodinu za základný objekt analýzy.

Pochopenie súčasného sveta a zmyslu života jednotlivého človeka v ňom stáva sa čoraz zložitejšou úlohou všetkých druhov poznávania a zobrazovania poznaneého. V publicistických, umeleckých a vedeckých hľadaniach optimálneho modelu pre život človeka dneška a budúcnosti opúšťajú sa dovtedajšie a pre jednotlivé druhy akoby klasické vlastné postupy a otvárajú sa iným pohľadom i metódam. I vo vedeckom úsilí o reálne spoznávanie sociálnej skutočnosti odstraňujú sa strohé hranice jednotlivých vied, aby sa zabezpečili možnosti účinnejšieho vzájomného spoznávania a ovplyvňovania; prijímajú sa v tomto obojstrannom prúde i metodologické postupy dovtedy akoby oddelených väčších vedeckých skupín. Povoynová etnografia socialistických krajín v úsilí zachytiť a spoznať premeny v tradíciách spôsobu života a kultúry pracujúcich vrstiev jednotlivých svojich národov vytvorila viacero nových teoreticko-metodologických postupov a realizovala mnoho kvalitatívne nových konkrétnych výskumov. V súčasnom období, keď sa ako veda o historickom vývoji spôsobu života ľudstva začína svojimi výsledkami priamo podieľať na formovaní a rozvíjaní socialistického spôsobu života ľudu svojich ná-

rodov, hľadá nové účinnejšie možnosti svojej výpovede. Potrebuje spoznať všetky — i skryté — progresívne hodnoty a mechanizmy tradícií života ľudu a nimi obohatiť jeho súčasný spôsob života. Potrebuje však spoznať a odhaliť i jeho regresné zložky, ktoré dejinnou vytrvalosťou ostávajú ešte prítomné v dnešnom dynamic-
kom procese utvárania optimálnych predpokladov života jedinca v rámci novej spoločnosti a brzdia ho. Hľadá ich zatiaľ najmä v celkoch — v celonárodných súvislostiach alebo v podmienkach iných väčších skupín, najčastejšie v lokálnom spoločenstve. Etnografia si zatiaľ dostatočne neoverila tieto svoje poznatky v najrozšírenejšej skupine spoločnosti — v rodine. Preto sa pri započatí výskume súčasnej rodiny, ako najmenej spoločenskej bunky, rozhodla použiť metódu príznačnú skôr pre exaktné vedy, ktoré práve skúmaním menších štruktúr dospeli k novým poznaniam o veľkých štruktúrach. Rozhodla sa v tejto jednej zo svojich úloh spoznávať celok v častiach a reáliami o nich zas dopĺňať — a pravdepodobne i konkretizovať — poznatky o zákonitostiach vývinu celku.

Smolenické rokovanie — ako druhé špeciálne rokovanie etnografov socialistických krajín o súčasnej rodine — vrátilo tak v našom vedeckom vnímaní na jemu vlastné miesto človeka — jednotlivca. Človeka s časovo ohraničeným životným poslaním a jemu vlastným zmyslom a programom života, ako osobnosť, ktorú možno reálne objaviť len vo výskume najmenej kolektívnej ľudskej skupiny — v rodine. Predpokladáme na základe nášho rokovania, že v súčasnosti práve v rodine je to uzlové miesto, v ktorom je zatiaľ nedostatočne odkrytý koordinát vzťahov medzi celkom a časťami spoločnosti, v jej cieľi utvárať a konkretizovať socialistickú hodnotovú orientáciu jednotlivca, ako základ vedomého, tvorivého prístupu k formovaniu a upevňovaniu socialistického spôsobu života.

Na rokovaní etnografov o súčasnej rodine zúčastnili sa i špecialisti styčných vedných odborov z Československa, ktorí výsledkami svojich pohľadov a výskumov zaradili prerokovávanú problematiku do širších súvislostí reálnej existencie súčasnej rodiny, ale aj do širších súvislostí jej vedeckého sledovania. Vytvorilo sa tým prepojenie výsledkov domácej medziodborovej vedeckej spolupráce v danej problematike do súhrnnejšej cieľavedomej medzinárodnej vedeckej koordinácie. Téma rokovania stala sa aktuálnou vo vedeckých výskumoch etnografických inštitúcií všetkých socialistických krajín Európy. Ako to ukazujú príspevky jednotlivých účastníkov sympózia — ktoré v tomto čísle časopisu Slovenský národopis súhrnne predkladáme — objavilo sa mnoho spoločného nielen v metodológii výskumov, ale najmä v zákonitostiach vývinu rodiny u národov socialistických štátov a to popri uchovávaní si vlastných historických vplyvov a etnokultúrnych osobitostí.

Božena Filová

Во время Смоленицких этнографических дней 1982 г. организовал Этнографический институт Словацкой академии наук в Братиславе 11—15 октября 1982 года в Доме научных работников САН международный симпозиум на тему: „Роль семьи в этнокультурных процессах в условиях социализма“. Тема симпозиума с 1979 г. является составной частью научной координации этнографов социалистических стран в рамках деятельности международного бюро для этнографического исследования современности. Смыслом и целью смоленицкого совещания была проверка достигнутых результатов этнографического

исследования современной семьи, уточнение методологической, методической и деятельной ориентации дальнейших этапов будущего совместного исследования этнографов в этой области, которое как составная часть международной проблемной комиссии (87. 12. 3) реализуется в рамках „Долгосрочной программы многостороннего сотрудничества научных институтов социалистических стран в области общественных наук на 1981—1985 гг.“ Координация этнографов социалистических стран в изучении современной семьи своей направленностью параллельна с проектом исследования Европейского координационного центра для исследования и документации в социальных науках при ЮНЕСКО, который под названием „Направления и тенденции культурного развития в современном обществе; взаимодействия национальных культур“, сосредотачивает свое внимание на культурные изменения в условиях научно-технической революции и берет семью как основной объект анализа.

Понимание современного мира и смысла жизни отдельного человека становится все более сложной задачей. В публицистических, научных и художественных поисках оптимальной модели для жизни современного человека и человека будущего, отказываясь от некоторых можно сказать классических приемов и открываем новые аспекты и методы. И в реальном процессе познания социальной действительности раздвигаются границы отдельных наук, чтобы стало возможным более действенное взаимопознание и взаимообусловленность; в этом двустороннем движении принимаются методологические подходы ранее как бы отдельных больших научных групп. Послевоенная этнография социалистических стран в стремлении отметить и изучить изменения в традициях образа жизни и культуры трудящихся слоев отдельных наций создала несколько новых теоретическо-методологических подходов и реализовала много качественно новых конкретных исследований. В настоящее время, этнография как наука об историческом развитии образа жизни человечества начинает своими результатами непосредственно принимать участие в формировании и развитии социалистического образа жизни народа своих наций, ищет новые действенные возможности своей деятельности. Ей надо узнать все даже неявные прогрессивные ценности и механизмы традиций жизни народа, а тем самым обогатить его современный образ жизни. Вместе с тем, ей необходимо узнать и вскрыть и его регрессивные черты, которые своей исторической продолжительностью все еще существуют в современном динамическом процессе образования оптимальных предпосылок жизни индивида в рамках нового общества и тормозят его. Она ищет их в основном в целостях, в общенациональных взаимосвязях или в условиях других больших групп, чаще всего в локальных общностях. Этнография пока еще не проверила свои сведения достаточно полно в самой распространенной группе общества — в семье. Поэтому при начатом исследовании современной семьи как наименьшей общественной ячейки, решила воспользоваться методом характерным скорее для точных наук, которые именно изучением малых структур пришли к новому познанию о больших структурах. Поэтому этнография решила в этой одной из своих задач познавать целое в частях и реалиями о них в свою очередь дополнять и вероятно конкретизировать сведения о закономерностях развития целого.

Совещание в Смоленицах — как второе специальное совещание этнографов социалистических стран о современной семье — вернуло в нашем научном внимании на его правое место человека — индивидуум. Человека с его смыслом и

программой жизни, ограниченной во времени, как личность, которую можно реально открыть только при исследовании наименьшей коллективной человеческой группы — в семье. Предполагаем на основе нашего совещания, что в современности именно семья есть то узловое место в котором пока недостаточно открыт координат отношений между частью и целым общества, ее целью создавать и конкретизировать социалистическую ценностную ориентацию человека, как основу сознательного, творческого подхода к формированию и укреплению социалистического образа жизни.

В совещании этнографов о современной семье приняли участие и специалисты близких научных дисциплин из Чехословакии, которые результатами своих исследований включили обсуждаемую проблематику в более широкие взаимосвязи реального существования современной семьи, но и в более широкий контекст ее научного исследования. Таким образом возникла связь результатов отечественного междутраслевого научного сотрудничества в данной проблематике с целенаправленной международной научной координации. Тема совещания стала актуальной в научных исследованиях этнографических институтов всех социалистических стран Европы. Как показывают выступления отдельных участников симпозиума, которые в этом номере журнала „Словенски народопис“ публикуются, было открыто много общего не только в методологии изучения, но особенно в закономерностях развития семьи у наций социалистических государств при сохранении своих исторических влияний и этнокультурных особенностей.

Божена Филова

Im Rahmen der Ethnographischen Tage 1982 in Smolenice veranstaltete das Ethnographische Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften in Bratislava am 11.—15. Oktober 1982 im Heim der wissenschaftlichen Arbeiter der Slowakischen Akademie der Wissenschaften das internationale Symposium auf das Thema Aufgabe der Familie in ethnokulturellen Prozessen im Sozialismus. Das Thema des Symposiums ist seit dem Jahre 1979 Bestandteil der wissenschaftlichen Koordination der Ethnographen der sozialistischen Länder im Rahmen der Tätigkeit des Internationalen Ausschusses für die ethnographische Forschung der Gegenwart. Sinn und Ziel der Verhandlung in Smolenice war die Überprüfung der bisherigen Ergebnisse der ethnographischen Forschung der gegenwärtigen Familie und die Präzisierung der methodologischen, methodischen und Sachorientierung der weiteren Etappen der künftigen gemeinsamen Forschung der Ethnographen in diesem Bereich, die als Bestandteil der internationalen Problemkommission (87. 12. 3) im Rahmen des langfristigen Programmes der vielseitigen Zusammenarbeit der wissenschaftlichen Institutionen der sozialistischen Länder im Bereich der Gesellschaftswissenschaften für die Jahre 1981—1985 realisiert wird. Die Koordination der Ethnographen der sozialistischen Länder in der Forschung der gegenwärtigen Familie ist in ihrer Zielsetzung parallel mit dem Forschungsprojekt des Europäischen Koordinationszentrums für die Forschung und Dokumentation in den sozialen Wissenschaften bei UNESCO, das unter der Benennung „Richtungen und Tendenzen der kulturellen Entwicklung in der modernen Gesellschaft; Interaktionen der nationalen Kulturen“ sich auf die kulturellen Veränderungen unter Bedingungen der wissenschaftlich-technischen Revolution konzentriert und die Familie zum Grundobjekt der Analyse nimmt.

Das Begreifen der gegenwärtigen Welt und des Sinns des Lebens des einzelnen Menschen in ihr wird zu einer immer schwierigeren Aufgabe aller Arten des Erkennens und der Darstellung des Erkannten. Im publizistischen, künstlerischen und wissenschaftlichen Suchen des optimalen Modells für das Leben des heutigen und künftigen Menschen werden die bisherigen und für die einzelnen Arten also klassischen eigenen Verfahren verlassen und für andere Anschauungen und Methoden geöffnet. Auch in eigenen Bestreben um das neue Erkennen der sozialen Wirklichkeit werden die strengen Grenzen der einzelnen Wissenschaften beseitigt, damit die Möglichkeiten eines wirkungsvolleren gegenseitigen Kennenlernens und der Beeinflussung geschafft werden; in dieser beiderseitigen Strömung werden auch die methodologischen Verfahren der bisher also getrennten grösseren wissenschaftlichen Gruppen angenommen. Die Ethnographie der sozialistischen Länder hat in der Nachkriegsperiode in ihrem Bestreben die Veränderungen in den Traditionen der Lebensweise und der Kultur der arbeitenden Schichten einzelner ihrer Nationen zu erfassen und zu erkennen, mehrere neue theoretisch-methodologische Verfahren gebildet und viele qualitativ neue konkrete Forschungen realisiert. In der gegenwärtigen Periode, wenn sie als die Wissenschaft über die historische Entwicklung der Lebensweise der Menschheit sich mit ihren Ergebnissen an der Formierung und Entwicklung der sozialistischen Lebensweise des Volkes ihrer Nationen direkt zu beteiligen beginnt, sucht sie neue wirkungsvollere Möglichkeiten ihrer Aussage. Sie braucht alle — auch die verborgenen — progressiven Werte und Mechanismen der Traditionen des Lebens des Volkes zu erkennen und mit ihnen seine gegenwärtige Lebensweise zu bereichern. Sie braucht aber auch ihre Regressbestandteile zu erkennen und zu enthüllen, die durch die Beharrlichkeit der Geschichte im heutigen dynamischen Prozess der Bildung der optimalen Voraussetzungen des Lebens des Einzelnen im Rahmen der neuen Gesellschaft noch anwesend bleiben und es hemmen. Sie sucht sie unterdessen besonders im Ganzen; in Zusammenhängen des ganzen Volkes oder in Bedingungen anderer grösserer Gruppen, am öftesten in lokaler Gemeinschaft. Die Ethnographie hat bisher diese ihre Erkenntnisse in der am meisten verbreiteten Gruppe der Gesellschaft — in der Familie — genügend nicht überprüft. Deshalb hat sie sich entschieden bei der angefangenen Forschung der gegenwärtigen Familie, als der kleinsten gesellschaftlichen Zelle eine Methode zu benützen, die eher für die exakten Wissenschaften charakteristisch ist, die eben durch die Forschung kleiner Strukturen zum neuen Erkennen über die grossen Strukturen gelangt sind. Sie hat sich entschieden in dieser einer von ihren Aufgaben das Ganze in den Teilen zu erkennen und mit Realien darüber zu ergänzen und die Erkenntnisse über die Gesetzmässigkeiten der Entwicklung des Ganzen wahrscheinlich auch zu konkretisieren.

Die Verhandlung in Smolenice — als die zweite spezielle Verhandlung der Ethnographen der sozialistischen Länder über die gegenwärtige Familie — hat auf diese Weise in unserer wissenschaftlichen Auffassung den Menschen — den Einzelnen — auf die ihm eigene Stelle zurückgestellt, den Menschen mit einer zeitlich begrenzten Lebenssendung und einem ihm eigenen Lebenssinn und -Programm, als eine Persönlichkeit, die nur in der Forschung der kleinsten kollektiven Menschengruppe — in der Familie — reel entdeckt werden kann. Auf grund unserer Verhandlung setzen wir voraus, dass in der Gegenwart eben in der Familie die Knotenstelle ist, in der die Koordinate der Beziehungen zwischen dem Ganzen

und den Teilen der Gesellschaft bisjetzt ungenügend entdeckt ist, in ihrem Ziel die sozialistische Wertorientierung des Einzelnen als die Grundlage der bewussten, schöpferischen Zutritts zur Formierung und Festigung der sozialistischen Lebensweise zu bilden und zu konkretisieren.

An der Verhandlung der Ethnographen über die gegenwärtige Familie haben auch Fachleute der angrenzenden wissenschaftlichen Disziplinen aus der Tschechoslowakei teilgenommen, die durch die Ergebnisse ihrer Anschauungen und Forschungen die behandelte Problematik in breitere Zusammenhänge der realen Existenz der gegenwärtigen Familie aber auch in breitere Zusammenhänge der wissenschaftlichen Forschung eingereiht haben. Dadurch wurde eine Verknüpfung der Ergebnisse der einheimischen interdisziplinären wissenschaftlichen Zusammenarbeit in der gegebenen Problematik mit der mehr komplexen zielbewussten internationalen wissenschaftlichen Koordination gebildet. Das Thema der Verhandlung wurde in den wissenschaftlichen Forschungen der ethnographischen Institutionen aller sozialistischen Länder Europas aktuell. Wie es die Beiträge der einzelnen Teilnehmer des Symposiums zeigen — die wir in dieser Nummer der Zeitschrift Slovenský národopis zusammengefasst vorlegen — ist nicht nur in der Methodologie der Forschungen sondern besonders in den Gesetzmässigkeiten der Entwicklung der Familie bei den Nationen der sozialistischen Staaten viel Gemeinsames erschienen und zwar neben der Erhaltung eigener historischer Einflüsse und ethnokultureller Eigenartigkeiten.

Božena Filová

Slovenský národopis

Časopis Národopisného ústavu Slovenskej
akadémie vied

Ročník 31, 1983, číslo 3—4

Vychádza štyri razy do roka
Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej
akadémie vied

Hlavná redaktorka
Čl. kor. SAV BOŽENA FILOVÁ

Výkonná redaktorka
PhDr. VIERA GAŠPARÍKOVÁ, CSc.

Tajomníčka redakcie
PhDr. Zora Vanovičová

Typografia: *Eva Kovačevičová*

Redakčná rada: PhDr. Ján Botík, CSc.,
PhDr. Soňa Burlasová, CSc., doc. PhDr.
Václav Frolec, CSc., doc. PhDr. Emília
Horváthová, CSc., PhDr. Soňa Kovačevičová,
CSc., PhDr. Igor Krištek, CSc., PhDr.
Milan Leščák, CSc., doc. PhDr. Ján Michálek,
CSc., PhDr. Ján Mjartan, DrSc., doc.
PhDr. Štefan Mruškovič, CSc., PhDr.
Viera Nosáľová, CSc., PhDr. Adam Pranda,
CSc., prof. PhDr. Antonín Robek, DrSc.

Redakcia: 813 64 Bratislava, Klemensova 19
Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného
povstania, n. p., Martin

Registr. zn. F 7091

Jednotlivé číslo Kčs 20,—; celoročné pred-
platné Kčs 80,—

Rozširuje, objednávky a predplatné prijíma
PNS — ÚED, Bratislava, ale aj každá
pošta a doručovateľ. Objednávky do za-
hraničia vybavuje PNS — Ústredná expe-
dičia a dovoz tlače, Gottwaldovo nám. 6,
884 19 Bratislava.

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej aka-
adémie vied, 1983

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Института этнографии Словацкой Ака-
демии Наук

Год издания 31, 1983, № 3—4

Издается четыре раза в год

«ВЕДА», издательство Словацкой Академии
Наук

Редакторы Д-р Божена Филова и Д-р Вера
Гашпарикова

Адрес редакции: 813 64 Братислава, Клемен-
сова 19

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift des Ethnographischen Institutes
der Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Jahrgang 31, 1983. Nr. 3—4. Erscheint vier-
mal im Jahre

Herausgegeben vom VEDA, Verlag der
Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Redakteure PhDr. Božena Filová und
PhDr. Viera Gašparíková

Redaktion: 813 64 Bratislava, Klemenso-
va 19

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Ethnographic Institute of
the Slovak Academy of Sciences

Volume 31, 1983, No. 3—4

Published quarterly by VEDA, the Pub-
lishing House of the Slovak Academy of
Sciences

Managing Editors PhDr. Božena Filová
and PhDr. Viera Gašparíková

Editor: 813 64 Bratislava, Klemensova 19

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'Ethnographie de
l'Académie slovaque des sciences

Anné 31, 1983, No. 3—4

Paraît quatre fois par an, Editions de VE-
DA, maison d'édition de l'Académie slova-
que des sciences

Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et
PhDr. Viera Gašparíková

Rédaction: 813 64 Bratislava, Klemensova
19

Distributed in the socialist countries by
SLOVART Ltd., Leningradská 11, Brati-
slava, Czechoslovakia, Distributed in West
Germany and West Berlin by KUBON
UND SAGNER, D-8000 München 34, Post-
fach 68, Bundesrepublik Deutschland. For
all other countries, distribution rights are
held by JOHN BENJAMINS, B. V., Peri-
odical Trade, Amsteldijk 44, 1007 HA Am-
sterdam HOLLAND

